

MIESTO PASLAPTIS JAUNO ŽMOGAUS AKIMIS

Vilius yra žmogus. Pats to dar niekam nesakė. Širdis įtrūkusi – neatlaikė gyvenimo alkio. Netausojo savęs. Besotis, todėl neturėjo, ir tikriausiai niekada neturės, namų. Trispalvio ženklio atlape nenešiojo net Sąjūdžio epochoje, bet mintys apie dingimą iš Lietuvos nesivaideno nei depresijos kliedesy, nei, kai naminio vyno aitrumas išsiliedavo lakios fantazijos sparnais. Miestą tarėsi pažįstas. Miesčioniška pudra nepavyko užtinkuoti civilizacijos irimo. O norėjo Vilius nedaug. O, pasirodo, tai buvo daugiausia, ko gali norėti žmogus. Ir jis išėjo... Ir niekur nestatė palapinės... Nes niekur jam nebuvo gera... O noras draskančiai augo... O noras buvo surasti žmonių. Sutikti žmonių. Išgirsti žmones. Paliesti žmones. Gyventi su žmonėmis.

Išraudęs žemaitis išprašė Vilių iš savo „Žigulių“ lyjant. Buvo šeštoji savaitės diena. Rudeninė popietė riedėjo vakarop. Niekieno nepastebėtas, šmukštėlejo Vilius pro miestelio kapinių vartus ir prisiliejo prie drėgme kvėpiančios kopolyčios kolonos. Ir Viliaus viduje taipogi užėjo liūtis. Plovė sielos rūmus iki šiol niekada nepatirtas lietus – tirpdantis žinojimą ir sotumą. Pirmąsyk jis taip virpėjo, nes pirmąsyk taip stipriai patyrė savo neturtą ir menkumą. Tik keletai dienų prabėgus, Vilius sužinos, kad tą vakarą drebėjo prie kapo žmogaus, kurį Kretingos apskrityje žmonės laiko šventuoju. Uolus pasišventėlis, paslaptingas gamtininkas, pamaldus pranciškonų tretininkas – Jurgis Ambraziejus Pabrėža dar 1849 metais iškeliavęs iš šios žemės, atrodo, kad Viliui tą įsimintiną valandą prabilo griežtai, bet lemtingai: „Niekada nesigirk savo kilme, nei savo protu, nei gabumais, nei turtu.“ Prie nepažįstamo šventojo kapo, Kretingos miestelio kapinėse, Vilius gavo pamoką, kuri sugriovė jo paties status. Išėjo iš kapinių nieko nesuprاندamas. Ir pirmąsyk džiaugėsi, kad nieko nesupranta.

Centrine miesteliūkščio gatve nupėdino tiesiai. Prie vakarietiškai balta tvorele aptverto, tvarkingai prižiūrimo pilko pastato, sustabdė žvilganį daugiakryptę rodyklę, kuri kvietė į dangų arba į žemę, į biblioteką arba į arbatinę. Paprasto jaukumo ilgesys atvedė pastarojon. Egzotiški arbatos kvapai suerzino uoselę. Vivaldžio „Metų laikai“ suerzino sielą. Joje iš karto pasidarė šiurpulingai erdvu, o vienatvės pelėsiai trenkia visu aštrumu. Prasiėjo. Atnešė juodos arbatos su citrina. Svarbiausia, Viliui leido sėdėti. Arbatinėje vis keisdavosi žmonės. Vieni užsibūdavo ilgeliau, kiti tik žvilgteleidavo ar paleisdavo sparnuotą repliką. Vilių pradėjo kamuoti mįslė – tie žmonės, jie čia atrodo lyg pažįstą vienas kitą, lyg nebijantys vienas kito, lyg sustojantys vienas prie kito. Prie vieno staliuko du tyleniai stumdė šaškes po languotą erdvę, nuo kito sklido aistringos diakusijos nuotrupus: „Ar egzistuoja toks reiškinys, kaip krikščioniškas rokas? Ar rokas ardo psichiką? Ar įmanoma kūryba sutalpinti į kokios ideologijos rėmus? Ir, apskritai, kodėl bijome pasaulio, kai jis pradeda riaumoti?“ Vaikinukai, sukritę ant žemės, laidesi Kierkegaard'o frazėmis, o įbėgusi teologijos studentioke išsigando egzistencializmo tėvo išminties, taip aktualiai gyvos tarp jaunųjų kretingiškių, ir suskubo pacituoti II Vatikano susirinkimo palikimą, kad kiekvienam mąstančiam žmogui tikėjimas,

pagrįstas tvirtais argumentais, duoda atsakymą į jo susirūpinimą būsimuoju likimu. Kai arbatinėn įžengė šviesiaplaukė drovi mergaitė, visi lyg susitarę šoktelejo ir uždainavo: „Su gimimo diena! Su gimimo diena!“ ir įteikė džiovintų gėlių puokštelę. Viliui buvo graudu, bet jis džiaugėsi. Jis dar niekur Lietuvoje nematė, net nenujautė, kad taip galima gerti arbatą ir taip būti.

Bet tuom nuostaba nesibaigė. Laikrodžio rodyklėm virpant ties septyniom, jis, Vilius, niekam nepažįstamas, buvo pakviestas bėgti į „kultūrę“, kur, pasak, arbatinėje sėdėjusiųjų, draugai koncertuosią ir juos palaikyti būtina. Ir bėgo Vilius. Ir šaipėsi truputį sau tyliai: kas gi gali būti gero provincijoje? Bet patiko Viliui grupių pavadinimai: „Šulinys“ ir „Bitė“. Vos tik išgirdo, tuoj susigėdo savo slapčių minčių. „Šulinys“ iš tiesų pagirdė gyvu vandeniu. „Bitė“ paliko kvėpiančio medaus. Muzikoje ir žodžiuose buvo kažkas ligi tol nepatirto – kancioje gimstanti viltis. Kancija, kuri nesibaigia mirtimi. „Ir ne liūdesiui bus dangus“ – dar ilgai Vilius niūnuodavo iš „Šulinio“ pasisemtą gurkšnelį. Keista, labai keista, kaip tokiame miesteliūkštyje gali subręsti tokie dalykai. Tada Vilius suprato ir diplomą, iškabintą arbatinėje, kuris skelbė „Bitės“ pripažinimą intelektualiausia grupe naujų grupių konkurse.

Vilius jau galvojo, kad išsėmė viską, kas įmanoma, kai gavo dar vieną netikėtą smūgį tiesiai į paširdžius. Kretingoje sutikti žmonės nusivedė į staigon, virš kurios kabėjo užrašas: „Kretingos Šv. Antano religijos studijų institutas prie Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto“. 1932 metais tėvas Augustinas Dirvelė įkūrė vienintelę Kretingos apskrities katalikišką aukštesniąją mokyklą, į kurią suvažiuodavo mokytiis ir berniukai, ir mergaitės iš visos Lietuvos. Po penkiasdešimt metų tylos, mokykla 1992 metais buvo atkurta, rektoriumi tapo tėvas Astijus Kungys, OFM. Aukštąja Religijos studijų mokykla, iki tol Šv. Antano Kolegija, tapo 1995 metų gruodžio 8 dieną. Šiandieninis institutas, lyg koks nesusipratimas, dar labiau Viliui neleido ką nors suprasti. Kas gi per fenomenas ta Kretinga? Ir iš kur Kretingoje tas gyvybės šaltinis? Susibėgę studentioikai iš visos Lietuvos bando niurkteleti į teologijos, pedagogikos, psichologijos menų pasaulį. Tad bet kuriuo paros metu gali išvysti kokį ieškotoją, pasinėjusį į egzegzės, Bažnyčios istorijos, II Vatikano susirinkimo, Katechetikos, Pedagogikos ir filosofijos istorijos raštiją, nardančius po etnokultūros, teatrinio meno pagrindų, dailes ir muzikos istorijos erdves. Bet tokių dalykų galima rasti ir kitur. Tačiau ir čia Vilius suklupo ties mįsle. Šioje mokymosi įstaigoje buvo kažkokia paslaptis, kurios nerasi kitur. Ta paslaptis niekaip nesidavė išlukštenama. O galimybės Viliui knibždėte knibždėjo: gal tai pranciškonų dėka? Gal tai kažkokie ypatingi žmonės susirinkę? Gal tai kažkokie teigiami energetiniai laukai? Gal...? Gal...? O gal tai troškulyis, kuris pastoviai vertia alkį ir nenurimti? Polėkis ir veržimasis, tikrovės paisymas, bet ne vergystė jai, o noras keisti ir nesustoti – gal tai, tas paslėptas variklis? Bet kai Instituto kopolyčioje po studentų Mišių, kurias celebravo In-

stituto kapelionas, Vilius liko klūpėti ir įbedė akis į tabernakulį – suprato. Instituto paslaptis – Jėzus. Tai suprato labai aiškiai, bet pasidarė dar paslaptinčiau.

Nors Vilius metais dar buvo jaunas, bet jautėsi seniu. Daug matė, daug patyrė. Seniai jo niekas nestebino. O dabar jis jautėsi nugalėtas nuostabos. Atsėdėjo Vilius prie Lurdo, kurį, kaip jam pasakojo, studentai ir Kretingos jaunimas labai mėgsta. Kalėdų, Velykų, šv. Pranciškaus dienos proga prie Lurdo jaunimas rodo misterijas. O jų būta įvairių – pagal Švento Rašto ištraukas, Vytauto Mačernio, Oskaro Milašiaus, savo pačių kūrybą. Birželio mėnesį organizuojama vaikų chorų šventė. Rugėjo pirmąją, pradėti naujųjų mokslo metų, prie Lurdo renkasi visų Kretingos mokyklų mokiniai švęsti šventas Mišias.

Ir dar labiau Vilių kamuavo mįslė – iš kur tai? Kas įgalina visų pamirštame miestelyje prasiveržti su tokia stipria gyvybės jėga? Kodėl tie žmonės, sutikti Kretingoje, taip ryškiai iškrenta iš bendro Lietuvos konteksto? Kas yra ta druska, kuri suteikia tokį specifinį skonį viso miestelio gyvenimui? Kokia ir kieno kaina visa tai? Kilstelėjo Vilius akis ir išvydo tylius vienuolyno celių langus. Tuose languose jis išvydo akis, kurių liūdnas džiaugsmas po truputį skleidė paslapties apvalkalą. Konsekruotas gyvenimas, besislepiąs mažesniųjų Pranciškonų brolių vienuolyne, yra kaina ir šaltinis paslaptingosios miestelio gyvybės.

Rūta Domarkaitė
Šv. Antano Religijos mokslų institutas